II. Hoolekanne Tartus 1918.—1924. a.

E. Kapsta.

Hoolekande korraldus. Kuni 1918. a. ei olnud Tartus — põhjustel, mis juba ajaloolises ülevaates mainitud — kogu linna elanikkude peale ulatuvat kogukondlikku hoolekande-korraldust. Nagu linna elanikkude koosseis maksukohustusliku kuuluvuse poolest kirju, on ka hoolekande-korraldus mitmest kohast juhitav ja mitmesugune. Nagu juba nimetatud, kuulusid maksukogukonna liikmed maksuvalitsuse hooldusele, pearahast vabad isikud ja teised maksukogukondsuseta linnaelanikud kuulusid linna hoolekandele. Võõrastest kogukondadest päritolevate puudusekannatajate linnaelanikkude toetamiseks olid teotsemas mitmesugused heategevad seltsid ja organisatsioonid. Vanemaist heategevaist seltsidest tõusis oma tegevuses kõige silmapaistvamaks 1822. a. kerjamise vastu võitlemiseks asutatud „Abiandmis-selts“ (Hilfsverein), mille hoolekande-tegevus pärastpoole linna kommuuni ja maksukogukonna omast palju laiemaks ning mitmekesisemaks muutus. Peale lahtise hoolekande kutsus „Abiandmis-selts“ ellu terve rea mitmesuguseid raukade- ja lastekodusid, asutas töömaja, käsitöö-õpilaste pühapäevase täienduskooli, pidas kehvemate elanikkude laste jaoks mitut algkooli üleval jne. Abiandmis-selts, mis kuni aastasaja vahetuseni oli oma liikmete koosseisu ja toetajaskonna poolest mitmerahvuseline, kaotas kitsale rahvuslikule alusele asudes hiljemini seltskonna laialisema toetuse ja ta tegevus liikus õige kitsais piires. Praegu töötab selts edasi, saades oma sissetulekud peaasjalikult kinnisvarade üüridest. — Laste hoolekande ja koolieelse kasvatuse alal on suured teened Tartu Eesti Lasteaia Seltsil, mis 1904. a. saadik praeguseni töötamas. — Peale heategevate seltside töötas lahtise hoolekande alal kiriklik hoolekanne, mis oma tegevust läinud aastasaja 40-dail aastail alustas ning missuguseks korralduseks kõik luteri usu kirikud olid ühinenud. Aastasaja vahetusel jagunes kiriklik vaeste-hoolekanne saksa ja eesti kiriklikuks hoolekandeks. Eesti kiriklikust hoolekandest kujunes välja Tartu Vaestehoolekandmis-ühing, mis 1907. a. tegevusele asus. Ilmasõja puhkemisel tõusis juba nimetatud hoolekandekorralduste kõrvale töösse „Hädaabi-komitee“ sõja mõjul tekkinud sotsiaalse viletsuse kõrvaldamiseks.

Eespool-kirjeldatud seisukorras oli hoolekande-korraldus kuni Saksa okupatsioonini. Saksa sõjaväeline linnapealik algatab mõtte, Tartu linna elanikkude hooldamiseks asutada Vaesteamet (Armenverwaltung), maksukogukonna tegevus aga lõpetada ning selle varandused üle võtta. Maksukogukonna lõpetamine jäetakse aga teostamata. 10. VI. 1918. a. otsustab okupatsioonivõimude poolt ametisse määratud linnavolikogu linnapealiku ettepanekul asutada vaestenõukogu (Armenrat) ja võtab hoolekande-korralduse kodukorra vastu. Vastuvõetud kodukorra järele kuuluvad linna hooldusele kõik linna piirides elavad puudustkannatavad isikud. Abi korraldamiseks jagati linn 15 piirkonda ja igale piirkonnale määrati

Tartu, lk. 595